

TELEGRAFUL ROMAN.

Nr 84. ANULU XI.

Sabiuu, Joi 12 Septembrie 1863.

tru provincie din Monarchia pe unu an
8 fl. era pe jumătate de anu 4. fl. v. a.
Pentru princ. si tieri straine pe anu 12 fl.
pe 1/2 anu 6 fl. v. a.

Inseratele se platescu pentru
intea ora cu 7. cr. sirulu cu litera
mici, pentru doua ora cu 5 1/2 cr. v.
pentru a treia repetire cu 3 1/2 cr. v.

Telegrafulu ése de doua ori pe septe-
mana: joi si Dumineca. — Prensme-
raunea se face in Sabiu la espeditura
foiei; pe afara la c. r. poste, cu bani
gata, prin scrisori francate, adreseate
catre espeditura. Pretulu prenumerati-
nei pentru Sabiu este pe anu 7. fl. v. a.
car pe o jumate de anu 3. fl. 50. Pen-
tru celelalte parti ale Transilvaniei si pen-

Diet'a transsilvana.

Siedinti'a XXX,

inuta Vineri in 6/8 Septembrie 1863.

Protocolulu — dupa decisiunea de eri se citește in limba magiara. L. Balomiri reflecta, ca nu e decisiune dietala a se tipari actele; Pope'a, ca C. Schmidt inca a partinitu terminulu „limbi'e tieri.” Cu acestea protocolulu e verificatu.

Obert propune a se priimi amendementele in totu cuprinsulu lor la protocolu. Wittstock: E destulu cu stenografiile; ear sa se tiparesca si imparta catu mai curendu. Se priimesce.

Rusu proiecteaza, ca pentru pastrarea tempului enun-
ciatiunilo, citirile etc. sa se faca totdeun'a numai intr'o lim-
ba, si anume intr'aceea, in carea s'a cititu protocolulu. —
Nu se priimesce; ci remane usulu de pan' acum.

Secretarul aulicu Plecker ca membru nou venitu
depune apromissiunea.

Budacker si consolii (Franc. de Trauschenfels,
Schnell, Wittstock, Klein, Frid. Schneider, Brecht, Nagel-
schmidt, Roth, Obert si Muresianu) dau o interpellatiune in
scrisu, ca dupa ce prin diplom'a din 20 Oct. 1860. § 3. tote
obiectele nereservate senatului imperialu cadu in competin-
tia dietelor singurite, si dupa-ce diet'a are dreptulu de a
controla fondurile tieri si prin art. 11. din 1791., Inaltulu
Guberniu regescu sa binevoiesca a raspunde: 1) ca are de
cugetu a substerne dietei presente darea de sema despre
starea, marimea si intrebuintiarea fondului generalu formatu
din adausele la contributiune, precumu si a celorlalte fonduri,
fundatiuni si institute provinciale? 2) Ca cere-va preliomi-
nariulu bugetului provincialu inea nainte de ncheierea anului
administrativu? 3) Ca luat'a mesuri, ca fondurile, ce s'aru
afia inca la dregatorii neresponsabile dietei transsilvane, sa
se dea in administratiunea competente? si deca nu, din ce
cauze n'a luat'u? —

Presie dintele promite a asterne interpellati-
unea Guberniulu provincialu si a reporta la tempulu seu.

La ordinea dilei e continuarea desbaterei speciale a-
supra' propositiunei II regesci, Se citește § 4 din propo-
sitiunea regimului si se priimesce cu modificatiunea, ca in
locu de „limbile indatinate in tiara,” se pune: „limbile tie-
rei.”

Se citește § 5. din propositiunea regimului.

Franc. de Trauschenfels propune, a se face
la § adausulu, ca partidele, candu a u advocati, sa
priimesca respunsurile in limba competintei oficiu seu mu-
nicipiu. Propunerea e sprijinita. (Esc. Sea Gubernatorulu,
Gontede Crenneville, apare in logia.)

Schnell aduce unu amendementu, ca respunsurile
sa se dea partideloru totdeun'a in limba jurisdictiunei, a mu-
nicipiului seu a comunei; caci, dice prin §ulu acest'a se n-
greuieza procedur'a forte multu. Aduce esemple concrete,
cum de multu aru patimi d. e. unu Romanu seu Secuiu, candu
nu s'aru priimi amendementulu lui. — Propunerea e sprijinita.

C. Schmidt aru consimti cu Schnell, deca n'aru fi
devenitu propunerea lui cu nepotintia prin priimirea §. 3.

Puscariu. Trauschenfels va sa faca legi pentru am-
ploiati, Schnell pentru municipie. Schnell a fostu acel'a, ca-
re si-a nceputu cuventulu provocandu-se la aboru si elec-
tru, care aduna si leaga omeni, corporatiuni, natiuni, tieri
etc. intre sine; deci sa nu tragemu ziduri chinesesci intre
noi; sa nu ne tiermurimu in cererele strimte si anguste,
ci sa priimimu §ulu dupa propositiunea regimului, care e cu
privire la poporu.

Bolog'a asemenea pentru proiectulu regimului, care e o
consecutiua naturala din §-ii priimiți deja de dieta si mul-
tiamesce dorintiele toturoru, proclamandu egalitatea limbiloru.
Lui Trauschenfels raspunde, ca advocatii suntu partide, si ce
s'a decretatu pentru partide, trebuie sa aiba valore si n pri-
vinti'a advocatoru. Lui Schnell reflecta, ca nu prin propunerea
regimului, ei prin a lui insusi s'aru greuia partideloru cursulu
processelor, dandu-li-se resolutiuni, care ele n cele m i
multe casuri nu le-aru intielege.

Mog'a dice, ca Trauschenfels si Schnell facu cu pro-
punerile lor ce dice proverbiulu latinu: Qui perdidit nume-
rum, incipiat iterum! (Cine a perdutu numerulu, incepa din
capu!) Caci proiectele in sensulu acest'a nu s'au priimitu
nici in siedinti'a premergatore; pentru-ce se mai aducu dar
si astadi! Partinesce propunerea regimului si cere ncheierea
desbaterei.

C. Schmidt consimte cu propunerea lui Schnell, ca-
rea e basata pe aceleasi principii, ce le-a desfasuratu den-
sulu la desbaterea §-lui 3. Bas'a adica e municipiulu, prin
urmare si limba estradariloru trebuie sa fia a municipiului;
dreptulu partideloru se face destulu, priimindu-li-se roga-
mintile in limbile lor. Dar temendu-se, ca propunerea lui
Schnell va remane in minoritate, partinesce propunerea lui
Trauschenfels, carea midilocesce intre a regimului si a lui
Schnell. Deci e pentru Schnell si eventualminte pentru
Trauschenfels.

Branu de Lemény § 5 e numai fruptulu §-ului 2:
deci deca s'a priimitu acel'a, sa se priimesca si acest'a. Se
mira de proiectele lui Trauschenfels si Schnell, care lovescu
deadreptulu in indreptatierea egala a celoru trei limbi.
Espune unu esemplu concretu din vietia. Candu adica
in Brasiova d. e., la unu municipiu sasescu
s'aru da o rogare in limba germana din par-
tea unu i Sasu, atunci procedur'a nu s'aru greuia,
pentru-ca limba partidei si a municipiului aru fi un'a. Cu
totulu altmintrea s'aru ave lucrulu, candu partid'a aru fi ro-
mana; caci atunci, actuarulu si judecatorulu fiindu Sasi si
numai Sasi, — caci la reorganizare s'au ingrijitu ca sa nu
intre in oficiulu municipalu catu se pote nici unu Romanu,
si resolutiunile si preste totu tote esibitele s'aru da numai
in limba germana, carea partid'a n'o n'tielege. Modulu, cum
tracteaza Trauschenfels si Schnell despre amplioati si poporu,
i semena cu o casa, dela carea s'apanulu face mai antau
usile si ferestrele, apoi se apuca de zidu, in locu de a face
mai antau zidulu si a lasa in elu locurile cuvenite pentru
incaperea usiloru si a ferestriloru. — Reciprocitatea amin-
tita de C. Schmidt: (ca adica pecandu la Romanii din Sasimo
li se resolva rogările in limba germana, pe atunci la Sasi
ce aru veni pe teritoriu romanescu li s'aru resolve in limba
romanésca, si asiá s'aru obi lucrulu) inca nu-lu multiamesce;
caci poporatiunile suntu forte amestecate mai pretotindenii, si
asiá proclamandu-se un'a limba — limba maioritatii — de limba
oficiosa, — aru remane minoritati forte insemnate, care inca
nu potu fi jertfite maioritatii, fia aceea romanésca, fia un-
garesca, fia sasésca. — La Fagarasiu in totu districtulu Sasi suntu
numai in Siarcai'a si n Fagarasiu; cu tote acestea oficiulu distric-
tului le respecteaza limba cu cea mai mare scrupulositate. —
Mai moderata e propunerea lui Trauschenfels, dar nici cu
aceea nu se pote multiami, caci n'are intielesu; deca advo-
catulu e Germanu, scrie germanesce; dar deca e Romanu
si scrie romanesc, pentru-ce sa nu i se si raspunda ro-
manesce? In fine se mira, cum vorbitorii din centru, cari
mai eri alaltaeri se aretati atatu de entusiasmati pentru li-
beralitate, acumu se vedu asiá angusti la inima. (Voci in
stang'a: Bravo! Sa traiésca!)

Schnell. Candu imperatorele Cesaru intrá cu ar-

mata triumfătoare într-o țară invinsă, atunci avea dreptul de a dicta legi prin forță (Voci în stângă: Hoho!); iar aici nu se cade ca o majoritate eventuală (din intemperie) să se poarte ca un dictator (hoho!) cu atât mai vertos și căci două națiuni nu-su aici. (Sgomotu; sensațiune; voci: la obiectul zur Sache!) Deci recomandă stângei, a fi mai moderată în pretenziunile sale atât din respectu către cei absenți, câtu și din privința practicabilității lucrului. Aduce unu exemplu concretu cu polițiile din Brașiovu (ilaritate), cu care s'aru face cea mai mare confușiune, cându s'aru tracta și într'alte limbi afara de a municipiului, cându apoi aru fi de neîncungiurată lipsa translatorulu. — Mai departe adopteaza argumentulu lui Trauschenfels, ca de unde va ave amplotiatulu tempu de a mai studia limbi, cându are vr'o 6000 ₰ din condice?! Dar și cându aru voi s'o 'nvetie, limb'a româna numai de vr'o 15 ani se cultiva mai cu serioșitate, și nici ca are cărțile de lipsa pentru invetiarea terminilor tehnici și juridici (Voci în stângă: O ja!). Și acéș't'a încă s'o precugete majoritatea. În fine să precugete la întiept'a moderatiune, carea o lauda Maiestatea Șea în rescriptulu seu din urma, și carea să ne silim a o și merita.

Trauschenfels contr'a lui Mog'a; căci amendementulu lui nu e identicu cu alu lui Schnell, ci midilocitóre între alu lui Schnell și alu regimulu. Subt absolutismu tóte actele subsemnate de advocati trebuiau să fie în limb'a nemțesca, pretenziunile stângei mergu și mai departe, îndatorându adeca pre advocati a scrie nu numai într'un'a, ci în trei limbi.

Binder multiamescé majorității, carea preste acceptare i da ocaziune de a vorbi. Elu egalitatea limbiloru o afla garantată deplinu, deca partidele potu vorbi și scrie în limb'a lor, acéștu dreptu trebuie să-lu aiba și oficiile; să nu se dea partideloru totu, și oficiateloru nimic'a. Cățu pentru observarea, ca partid'a nu aru întielege o rezoluțiune în limba străina, trebuie să observeze, ca partid'a, fie Român, fie Magiaru, fie Sasu nu întielege nici rezoluțiunea scrisă în limb'a șea. — Să nu voim a fi ultraliberali; căci ultraliberalismulu e frate de cruce cu reacțiunea. Partinesce propunerea lui Schnell, și cadiendu acéș't'a, a lui Trauschenfels. (Bravo! în centru).

Hannia a credințu, ca legatur'a între §§ de mai înainte cu acéș't'a atât'a e de strinsa și de chilară, încățu a credințu, ca primindu-se aceea se va primi fără îndresnelă și acéș't'a. Apoi combate imputările aduse în contr'a §-lui. Suntu, adevératu, greutăți, dar nu neînvigibile, că să nu pótă aduce legea acéș't'a parintésca fruptele dorite. Greutatea cea mai mare va fi necunoscerea limbei române; pentruca domni „cu greutate“ s'au ingrigitu mai multu de limb'a franceza, englesa etc., decâtu de limb'a poporulu, cu care au de a face în tóte dilele. De aceea apoi nesciundu românesce, dicu ca limb'a e franceza, sarscritica și cine mai scie ce. Subt absolutismu au avut ocaziune de a cunósce ómeni străini, nu transilvani, cari în putínu tempu au invetiatu mai deplinu limb'a românesca. În Transsilvani'a, afara dór de Secuime, nu este nici unu municipiu específico-natiunalu, ci prevedinț'a ne a pusu la olaltă amestecat; deci să fimu drepti unii către alții și să lasam, că să între în municipiele din fondulu regescu și Români. Dintr'alte Schnell a disu, c'arvetiatu românesce la dieta, — semnu invederatu ca limb'a româna nu e grea. Ear cățu pentru majoritatea eventuală, ce o aruncă Schnell Româniloru, într'adeveru trebuie să se mire. E majoritate eventuală, cându unu poporu de unu milionu și mai bine de suflete, fatia cu altulu d'abia 200 de mii are în dieta 4—5 deputati mai multi decâtu acéla?! În fine nici Unguriloru, cari densulu dorește să vina cățu mai curendu și ei, nu li se face nedreptate, pentruca ce se da unei limbi, se da și celeialalte. Deci nu pótă parliu nici pre Schnell, nici pre Trauschenfels, ci trebuie să se declare cu tóta caldur'a pentru testulu din propozițiunea regimulu (Bravo! în stâng'a.)

Gull e în contr'a ori cărei nivellarei (contopiri, silite) între popórele transilvane; și din cauza ca aru voi să asiguréze esistenț'a natiunală și dezvoltarea liberă a totoror popóreloru din patria, și totdeodata pentru de a scuti pre membrii germani seu Sasi de suspiciunea dorinției de germanizare, a luat u cuventu de asta dată, căci de altmintrea § 5. e o consecuinț'a naturală a §-loru 2 și 3. Se alatură lângă Schnell, eventualminté lângă Trauschenfels.

Florianu. Înaltă casa! Proieptulu de lege despre limbi, dupa cum vedu, se imparte cam în trei parti. Partea prima vorbesce despre drepturile persónelor seu ale individiloru, care le voru ave densii în privinț'a limbei, și despre datorit'a deregatoriloru totu în această privinț'a. Propunerile, care le-au facutu dd. deputati Schnell și Trau-

schenfels, însă ingrijescu numai pentru partea din urma, eara pentru cealaltă parte nici decum. Propunerea Domnului Schnell ingrijescu, că la fiacare deregatorie din Transsilvani'a să domnesca numai o limbă, amplotiatulu să scie numai limb'a aceea și alt'a nu. Acéș't'a intențiune s'au aratat și din desbaterea §-loru demai înainte, precum și din proieptulu d. Trauschenfels din Siedinti'a trecută. Acum deca Domniloru și dau tóta silinț'a, că la fiacare municipiu să se lucre numai în un'a limbă, și că amplotiatu numai limb'a aceea să o scie, perfectu, apoi asi u voi a scie, ca ce argumente va ave D. Schnell la §-ulu 15 atâtu pentru secuime, cățu și pentru municipiele din cealaltă parte a Transsilvaniei, ungurésca și românesca. — Dorescu să vedu, eu ce motive va impune D-lui municipieloru magiare, secuie și române limb'a germană, unde negresitu nu va fi german'a cea oficiósa, și în §-ulu 15 se prescrie limpede numai limb'a germană pentru tóte municipiele din țára.

Pentru aceea dar' eu dicu, ca deca noi nu vomu ave totdeodata dinaintea ochiloru și aceea, că la fia care deregatorie, ba și ori care amplotiatu să cunósca celu pucinu dóue, ba dupa dorinț'a mea tóte trei limbile țerei, apoi va fi tare greu a coresponde cerințeloru poporulu, și a le legei acesteia, care în frunte pórtă inscripțiunea egalității celoru trei limbi ale țerei. Cu această ocaziune amu de a respunde d'ni dep. Schnell, ca Domnului nu cunósce bine împrejurările din Transsilvani'a, și ce s'au intemplat în anii din urma ai sistemului cadiute în tóta Transsilvani'a în privinț'a limbei, s'au de și cunósce, până acum'a se vede a dá uitarei. Dar eu ca să-i demustru, să nu mă duc mai departe, ci să me restringu pe lângă Brașiovu, unde Dlui este senatoriu. — Tribunalulu din Brașiovu a fostu asi organizatu, cățu acolo erau fórté pucini amplotiatu români și unguri, — însă dupa ce a esitu ordinațiunea ministrulu de justitiă în anulu 1860, carea coprindea tócmă aceea, ce prescrie partea primă a proieptulu de lege, care e sub pertraptare, — la prim'a vedere a aceluia toli amplotiatii, care până atunci nu vreau a scie, ca afara de german'a mai are patri'a noastră și alte limbi de țára, au trasaritu din crescetu până 'n talpi și unu tempu au resonatu și remonstratu, ca acéș't'a e absurditate, că amplotiatulu să scrie și lucre și în alte limbi neapte. În urma însă neaflandu nicairea audiului, și observandu-li-se, ca numai asi voru mai trage salariu pe computulu Transsilvaniei, deca voru coresponde ordinațiunei numite, ce au facutu nemții mei? au cantatu gramatice și formllarie pre întrecute, și asi la tribunalulu Brașiovulu, firesce cu poteri imprimatate, s'a observatu ordinațiunea cu tóta acurateti'a, și eu potu să dicu, ca de atunci încóce cățu au sustatu tribunalulu, nu s'a mai intemplat nici unu abusu fatia cu acea ordinațiune în privinț'a limbei.

Cauté Domnului în actele archivulu din Brașiovu depe tempulu acéla și va gasi processe de punți de grele, unele iutregi în limb'a românesca, altele întregi în limb'a ungurésca și altele iera scrise în tóte trei limbile.

Ministrulu justitiiei în anulu 1860 a emis ordinațiunea în privinț'a limbiloru patriei, fără de a 'ntrebá pe amplotiatii de atunci, ca scia limbile patriei, și fără de a se teme ca nu se va poté esecutá.

Au noi acum, cându suntu numai fiii patriei în oficiu alesi din midiloculu poporulu, să ne mai indoim? să credem, cum ca poporulu și va alege amplotiatu de aceea, cari să vorbésca cu densulu numai prin dolmetscheri de ai d-lui Schnell?

Deca se va respectá egalitatea la ocuparea posturiloru, apoi pedec'a limbei este delaturată. Acestea tóte arata ca nu avem cause de a ne spariá asi tare de egalitatea limbiloru.

Dupa cum vedu eu însă ca au cursu desbaterile asu pr'a §-loru de pân' acum, mi se pare că cându s'aru invólve în desbateri și cause natiunali; — eu însă această nu voiu, și dicu, ca deca noi acolo unde voim a defige limb'a pentru individi, vomu urmari și tendinție natiunale, apoi va fi tristă starea justitiiei, carea o vomu ave noi.

Se dice mai încolo ca va fi reciprocitate, — eu reciprocitate vréu să aplicu numai acolo, unde e vorb'a de municipii, corporatiuni, și persóne morali; însă la partide private nici decum, pentru ca deca eu cu unu procesu în limba străina mi voiu perde tóta averea, atunci în tóta vieti'a mea nu voiu mai veni în stare să mai portu procesu, că prin reciprocitate să mi se faca egalitate în privinț'a limbei.

Au adusu innante Domnulu Schnell o suma de „wechsele“ seu politie și a demonstratu, cu cata paguba ar fi, deca nu s'aru resolvá numai decâtu, ce fiindu ele scrise în limb'a româna nu s'aru poté intemplá.

Aceea însă nu o spune, ca magistratele ca judecătorii colegiali unde sunt de a se încusa polițiile, nu primescu încuse ne subscrise de Advocați, și apoi D-lu de Trauschenfels propune, ca în care limba sa se resolve încusele advocatiloru, — din care toate eu nu vedu alt'a de câtu o nesuințtia, ca fiesce care municipiu sa aiba o limba oficiosa, și apoi totu ce va esi de acolo sa easa numai în acea limba. Mai încolo dice d. Schnell, ca translatorii nu aru potē traduce bine, și ca prin acēst'a s'aru face greutăți însemnate și paguba părtiloru. — Eu, domniloru! socotescu, ca deca si de aci înainte sa se mai aplice translatorii pe la dirigatorii, apoi aru fi o trista stare pentru patria; deca aru fi asiā, apoi înainte nu potu, decâtu sa compatimescu, atâtu patriā câtu si pre fiu ei. — Dar pentru Dumnedieu, unde s'au mai auditu, că într'unu statu constituțional, o jurisdicțiune, unu municipiu sasi alēga ampioiati de aceia, cari cu poporul acell'a, din a cărui mediulocu suntu, sa pota vorbi numai prin dolmetscheri (translatorii). — Atare idea nici decum nu ne promite si asigura despre o egalitate natiunale la organizarea si ocuparea posturilor în municipie. — În § 3 sta, ca fia cārei partide i sta liberu sa întrebuintieze limb'a, carea va vrea, si potē prescrie ampioiatului, ca în care limba sa ia protocolulu. Acum deca va întrebuintia judecătoriu translatorii la decisiune, apoi cum va sei luā protocolulu fara translatoru, — si apoi cam sciū, ca ce feliu de translatorii s'au întrebuintiatu si mai înainte — adeca s'a chiamatu unu servitoriu, care nu pricepe nici limb'a partidei, ba nici limb'a judecătoriuului cum se cade, si asiā neintielegendu pre partid'a, instrua falsu pe judecătoriu, de unde au urmatu cele mai mari asupriri si nedreptatiri. — Pentru aceea eu dicu, ca va fi tristu, daca si pre viitoriu vomu mai întrebuintia translatorii.

Ce se țiene de cauzele criminali ale lui Schnell, pentru acelea îngrijesce procedur'a penale, și la § 7 mi voi face si eu reflexiunile mele, de va fi de lipsa. Eu din parte mi dara nu potu primi proiectulu lui Schnell, ci sum incontr'a lui. Ce se țiene de propunerea d. de Trauschenfels, de l'am intielesu bine, mi se pare ca D-lui nu au disu numai „Advocați, Rechtsfreund ci a disu si „Bevollmächtigter ori Vertreter“. Acum me rogu, Domniloru! Se luāmu lacru lu practicu: Astadi amu eu unu processu la judecatoria, eu însă fiindu impedecatu prin bóla séu prin altu ce-va, tramitu pre fiulu meu séu pre tatalu meu la judecata; acum dupa proiectulu D-lui de Trauschenfels aru trebui, că resoluțiunea sa mi se estradea în limb'a municipiuului, pentru ca eu mi-amu datu încus'a prin Vertreter séu Bevollmächtigter. Eu dara întreb, ca face-se prin acēst'a destulu partidei, corespunde acēsta dreptății, egalității si intentiunei Monarchului exprimata în §. 5, prin care vrea a face usurare poporului? Celelalte, care leam avutu de observatu, le-a observatu d. deputatu Hannia.

Pentru aceea me declaru si în contr'a propunerei d. de Trauschenfels si primescu §. 5 din proiectulu regimului în tota estensiunea sea. (Bravo! din stâng'a).

C. Schmidt se declara de nou pentru Schnell séu Trauschenfels; căci amendementulu cestui din urma e multu mai liberalu, decâtu § 5 din proiectulu regimului. Consimte cu Florianu, că sa nu facemu politica natiunala, ci sa concluramu pentru o lege câtu se potē de practica. (Schluss! Schluss!)

Baritiu în conventu mai lungu si motivatu pentru proiectulu regimului.

Presedintele reasuma. La votare amendementulu lui Schnell cade. Asemenea alu lui Trauschenfels. Proiectulu regimului învinge.

La § 6. se insinua la conventu E. Herbert si n conventu bine adaptatu cu umoristica pretinde stergerea partii a două a §-lui.

Eitel partinesce pre Herbert; ear deca propunerea acēst'a nu s'aru primi, atunci sa remana aline'a, dar sa se adauga dupa „celoralalte parti“ cuvintele „deca voru cere“ („auf Verlangen“.)

Bolog'a partinesce §-ulu în form'a lui; numai sa se adauga si n testulu romanescu si germanu conventiului si (auch), care n testulu ungurescu se afla.

Binder aduce unu amendementu, care dupa traductiunea noastră — suna asiā: Decisiunile judecătorești, precum si motivele sa se estradea în limb'a oficiosa a judecătoriei. — Cerendu însă partidele, sa li se dea traductiuni în acea limba s. c. l.

I. Balomiri reflecta lui Schnell despre sustinuta majoritate. Pretotindeni, dice, trebuie sa fia o majoritate si o minoritate; au dora majoritatea nu are convictiuni? e datu cum-va dreptulu acēst'a numai minorității? Bine, Schnell a disu, ca suntemu o majoritate eventuala; dar care majorita-

te e neeventuala? A poterei! (Maritate, murmur, sensatiune.) (Presedintele chiama pre vorbitorulu la ordinea dilei; voci: s'audimu! Balomiri cere a nu se mai întrebuintia acēstu terminu, si reflectatu de nou a vorbi la ordinea dilei, siede josu.)

Lassel sprijinesce pre Herbert, că nu din traductiuni rele sa se nasca processe noue. (Voci: Schluss!)

A. Bohatielu în conventu mai lungu si motivatu partinesce propunerea lui Bolog'a. Bunavointia — si toate se facu

Alduleanu. Propunerea lui Binder nu se potē primi, căci lovesce în § 3. Partide procesuante suntu 2, limbi 3; deci s'aru potē întempla, ca judecătorii sa scrie într'o limba, ce n'o întielege nici actorulu nici inctulu. Elu contopesce propunerea lui Eitel cu a lui Bolog'a si recomanda a se dice: Celoralalte parti la cererea lor li se voru espedi si traduceri etc. (Schluss! se alegu a mai vorbi.)

Puscariu contr'a lui Binder; contr'a lui Eitel, contr'a lui Alduleanu; pentru Bolog'a, respective regimu; — si

Binder, care sustine, ca § 6 nu e ncontr'a §-lui 3, si cere a remane afara: si — a uch.

Rannicher apera proiectulu regimului, care au ayutu în vedere numai binele poporului; primesce amendementulu Eitel — Bolog'a — Alduleanu. (Schluss!)

Presedintele va sa aduca amendementele la votare; asupra ordinei se nasce discussiune noua, la carea participa Popp, Binder, C. Schmidt, Gaetanu, Gull. În fine se fixeza ordinea asiā:

1) Herbert — cade; 2) Eitel si Binder pica. 3) Alduleanu (Eitel — Bolog'a) reese.

Presedintele enuncia; siedințtia se ncheia la 2¹/₂ ore.

Siedinti'a XXXI.

sinuta Sâmbata în 7/19 Septembrie 1868.

Citirea protocolulu în limb'a germana si dupa câte-va observari facute de I. Balomiri si Wittstock, verificarea lui.

Se citește § 7. din proiectulu regimului. Filtsch; după principiile manifestate din centru, care le adoptase si elu, au cadintu la § 2, 3 si 4; densulu totusi cutēza a aduce unu amendementu nou, ca adica, deca partid'a aru refusa (ablehnen) limb'a sea materna, pertractarea finala verbala, publicarea si espedirea sententiei sa se faca în limb'a oficiului.

Brecht aduce alu amendementu cam totu în acelasi intielesu. (Va urmă.)

Voci jurnalistice asupra dietei transsilvane.

În numerii 80 si 81 ai diariului acestuia amu amintitu declaratiunile unoru foi germane din Vienn'a asupra dietei noastre. Astadi revenimu la acēstu obiectu si însemnamu, ce dicu si alții negermani despre diet'a, respective despre portarea membrilor dietei tranne. Între aperatorii Româniloru, că ômeni sinceri si cautatori dupa lipsele lor, fara restingerea drepturilor altor'a, aflamu pre „Neueste Nachrichten“, care nu intardfa a arcta, ca liberalismulu sasescu se intinde numai pâna unde Sasiu potu face ce-va contr'a interesselor române, dar de aci încolo ei uita de totu liberalismulu si suntu cu multu mai angusti la sufletu de câtu Români. Am vedutu, ce pareri si dá „Kol. Közl.“ despre noi, cu toate ca acelea erau adapate si cu câte o portiune de indoieła si neincredere.

Totu „Kol. Közl.“ în altu numeru (111) „aduce unu articulu intitulatu „despre formatiunea partidei române“ scosu dealtmintrea din „Független“, în care dice, ca Români preste totu au un'a programa. Este însă o fractiune, ai cărei capi suntu Sipotariu si A. Bohatielu. Aceast'a sub cuvintele cele dulci ale Sasiloru „die romanische Nation“ vede numai spini, si în portarea Sasiloru germanizarea si apesarea elementulu român. Suspiciunea dice ca merge asiā de departe, încatu chiaru si cându se aduce din partea Sasiloru vre unu amendementu mai bunu, ea-lu respinge cu timeo Danaos. Fractiunea aceasta numai la întorcerea la constituțiunea vechia si-afia mantuirea sea; de aceea pre lâng'a tota ingamfarea saseasca de liberalismu si în necasulu foiloru vienesi, ea totden'a va pasi ca pretensiunea: „mai antaiu sa-mi asigurezu mie patriā, si apoi atunci voi potē dá locu si străinului.“ După barbati acestia circumstările transsilvane si cu deosebire ale Româniloru nu suntu de acea natura, încatu ei sa se pota slobozi la teorii liberale, pâna nu voru fi asiguratii fiu patriei. Numerulu acestei fractiuni, dice, ca dela sosirea baronulu Reichenstein, carele dimpreuna cu ai sei tienteā o fusiune între Sasi si Români, cresce totu mai tare. În fine ne spune, ca pe bancele regimulu vor siede de aci încolo ômenii regimulu. —

Nu aflamu locul aici inca de a face reflexiunile, nici

asupr'a acestoru de mai susu, nici asupr'a dietei chiaru, ci conducem deocamdata pre celitoriu la altu diuaru, „Ost und West.“ Acest'a aduce in nr. sen din 16 Sept. n. unu articulu despre diet'a Tranniei, in care mai antâiu si-esprima pare-rea de reu, ca Ungurii si Secuui n'au luat parte la oca- sionea cea frumoasa, la inarticularea natiunei romane si acon- fesiunilor ei pentruca acest'a aru fi datu o dovada de- spre bunavoint'a ce o au câtra nationalitatile celelalte depe teritoriulu coronei ungare. Mai incolo apoi adauge :

„Cu §. 1. alu articulu I. de lege Români s'au ingra- ditu in constitutiunea cea vechia transsilvana, recunoscendu-i deodata valoarea si vigoarea de dreptu.“

Tactic'a acest'a o lauda „Ost si West“ atâtu din punctu de vedere de dreptu, câtu si practic si in fine chiaru si prûdinte; pentruca numai prin recunoscerea vechiului dreptu de statu tranu se potu Români aperi de octroyri. Des- pre deputatii G a e t a n u si Dr. R a t i u dice, ca au cu- prinsu momentele cele insemnate ale constitutiunei tranne. Venindu la §-lu alu doilea alu lezei I., carele tracteaza de- spre bisericile gr. catolica si gr. ortodoxa, arata ca biseri- ricele si-au vindicatu autonomia si egalitate de dreptu pe bas'a legiloru tiei garantatõe de deplina libertate de cre- dinta si consciinta. Concordatulu inca nu remâne neatinsu, lu privesce in sa câ pre unu ce nepericulosu pentru biseri- cele acatolice autonome, si preste totu câ pre unu fenomenu trecatoriu pentru Trannia.

Fericesce pre popõrele de sub coron'a Ungariei cu con- stitutiunile loru avitice, si ce doreste e, câ binefacerile loru sa se estinda si asupr'a bisericiloru romanesci si israelitice.

Mai interesanta e tractarea §-lui 3., carele prin procla- marea egalei indreptãri politice, a tuturor patru natiuniloru transsilvane, face o schimbare insemnata in constitutiunea de mai nainte.

Apoi continua : „Acestu §. in legatura cu §. 4., in urm'a ca- rorû numirile diferiteloru parti a tiei nu daudrepturi politice singuraticelorû nationalitãti—pune in intrebare tõta positiunea privilegiata a natiunei sasesci cu institutiunile ei avitice; a- cest'a, precum si arundãrile teritoriale politice (Königsboden! — fundulu regescu —), asemenea ducerea la indeplinire a indreptãrii egale nationale in fittõrea lege de alegere pen- tru dieta, va causã inca desbateri parlamentare infocate. Principiulu modernu alu reprezentãrii intereselorû, va dã in diet'a Sabiului preste o opoziune, mai atesu deãca acel'a se va aplica câ in dietele Boemiei si Dalmatiei. Pen- tru-ca e faptu, ca constitutiunea transsilvana, precum si ce- le ungaro-croatices, suntu cu totulu straine de reprezentãtia in- tereselorû, si e de interesulu celu mai mare alu Români- lorû, a basã reprezentãtia tiei pe principiulu nationalu, care principiu a fostu, — firesce numai in favõrea nationalitãti- lorû privilegiate, — bas'a dietelorû vechi transsilvane. Pe acestu terenu, nu potemu negã, se crucescu interesele na- tionale vitale si nationale hegemoniale in Trannia. Aici e a- deveratulu periculu alu processului dospitoriu in marele prin- cipatu. De voru conlucrà in sa toti de tõte pãrtile cu anima dreapta pentru o indreptãre egala esentiale, precum si pen- tru autonomiã tiei, atunci vomu potè sperã o deslegare a- deverata si duratõe a cestiunei transsilvane.“

Dupa ce amu ascultatû diferite voci straine asupr'a die- tei nõstre, sa ne abatemu pucinu si pre la fratii de preste Carpati; sa vedemu, ce pareri si dau si ei. Eata ce dice „Buciumulu“ cu privire la diet'a nõstra si cu deosebire la barbatii din cleru, ce siedu intr'ens'a :

„Ni se umple anim'a de fercire, cându vedemu, cu câta potere -si i-a aventulu nationalitatea fratiloru nostri de peste Carpati. Ni se umple anim'a, cându citimu discursurile bar- batiloru Români din diet'a Transsilvaniei, si ni se umple ani- m'a si mai multu, cându vedemu asemenea simtimente, ase- minea cunoscintie, asemenea talente, precum suntu acele ce se desfasiura in discursurile pastoriloru fratiloru nostri de din- colo de Carpati. O, Dõmne! e cu potintia? in adeveru sa fia ca in clerulu romanu se gasescu barbati câ Siulutiu, câ Siagun'a, câ Cipariu? Pentru ce dõra in clerulu de dincõce de Carpati n'a stralucitu inca nici unu asemenea luceafèru? Pentru ce dõra de pe scaunele nõstre episcopali nu s'a ardi- catu inca nici o data nici o voce luminatõria de anime, in- taritõria in simtimentulu de patria?“

Recunoscintia, recunoscintia voue arcane ale bisericiei si ale nationalitãtii romãne, recunoscintia voua pastori români cari pe dreptu ve puteti numi sarea pamentului si lumin'a lumiei, voi, adeverati pastori ai poporului vostru,

Redactoru raspundiatoru Zacharia Boiu.

cari ati sciutu sa formati si sa ardicati anitele turmei võstre, câ sa intielõga vocea patriei si vocea lui Dõmnediu! Ni este fala cu voi, tina-ve Dõmnulu! si memoriã võstra fie cternã!“ —

Principatele romane unite.

Buciumulu aduce unu articulu din diuarulu francesu „la Nation“ atingatoriu de monastirile inchinate, care pentru insemnatarea lui lu publicãmu in estinderea lui intrõga. O viaa polemica s'a radica tu in Engliter'a contr'a mesu- reloru luate de curendu de principele Cuz'o, mai cu sãma in privint'a teloru ce privescu la monastirile grecesci disõci n- einate. Noi amu aretatu mai dinnainte, ce erãu aceste mon- nastiri. Engliter'a nemultiamita, fãra indoielã, de putien'a influentia de care se bucura in principate de la suirea pe tronul a principelui Cuz'a, strigã la spoliatiune contr'a ace- stui suverãnu. Dupa Morning post, Principele a comissu o calcare flagrantã a condiuniloru tractatulu din Paris. Jurnalulu englesu in in sãma mesurile preserise de guvernemntulu principelui Cuz'a, spre a protesta intr'unu modu energicu si nedreptu in favõrea monastiriloru grecesci. Intr'adeveru, jurnalulu Lordulu Palmerstoru arata aci putina logica si mai cu osebire pucina memoria. Mai antãiu, n'ci nu esista unu tractatu care sa opresca pe principele Cuz'a si pe guvernulu sãu d'a procede la secularisarea averiloru posedate de õre-cari monastiri grecesci. Prin faptulu con- stitutiunei lorû, aceste monastiri suntu in contr'a lezei. Reu- niunea comunitãtiloru lorû formõza unu statu in statulu romanu; acest'a este o anomalia, care trebuie sa inceteze. Urmãdu astfelu, Principele Cuz'a nu face de câtu a reinnoi mesu- rele esecutate õre-cãndu de Engliter'a in epocã reformãrii re- ligiõse: de Franciã, dupã 89; de Ispaniã in 1856; sub ma- maresialulu O'Donnell, si mai in aceasi epocã la Mexicu, de presiedinte Comonfort. Estẽ aceasi mesura, ce se urmõza in acestu momentu chiaru in Italiã de câtra unu guvernû pe care Engliter'a a fostu un'a din cele d'antãiu a-lu recu- nõsce. Inceteze dara jurnalẽ englese o polemica nefolositõe si lase in pace unu statû, ale carui afaceri voru prosperã cu atãta mai bine, cu câtu Engliter'a nu se va ocupã de elu.

Engeniulu de Arnoult.

Prospectu politicu.

Deputatiunea din Mexicu, careã sa oferã Archiducelul Ferdinandu Maximilianu coronã me- xicana, e pe drumu; tõte foile spunu mai cu securitate, ca in altiã Sea va priimi. — Cuprinsulu notelorû din urma ale Rusiei in causã polona inca totu nu e publicatu in totulu lui; dar principiele comuni- cate de noi in nr. premergatoriu, se adeverõza. — Iupte- le 'n Poloniã dureza; Varsioviã e blocata in tõta formã; politiã si militã russesca se 'n trecu in volnicii si crudimi. — In Prussia decurgu alegerile pentru came- ra regimulu se 'ncordõza pâna la opintire a scõte candidãti dependinti; partidã opoziunala se increde mai multu in drep- tatea causei sele si nu desfasiura vrõ activitate deosebita. — In Romaniã deocamdata nimicu de importantia generalã; d. Rosetti, redactorulu „Romanului“ avã a se infatisiã la 9 Sept. la curtea apelativa criminalã. „Buciumulu“ in 98. a- duce unulu din articulu aceiã, ce paru a fi scosi tocmai din inimile nõstre accentuãndu trebuintãtia cea imperativa a stabilitãtii lucrurilor in tiera si combatendu dese- le schimbãri ale ministeriloru. — Cu bucuria vedemu viulu interessu. ce-lu manifestõza fratii nostri de dincolo pentru afacerile nõstre din Trannia, reproducendu regulatu atãtu „Buciu- mulu“, câtu si „Romãnu“ dupa Tel. Rom. si dupa Gaz. Trans. relatiunile dietale in totu cuprinsulu lorû. — In nr. 99 ne spune totu „Buciumulu“, ca „Romãnu“ si aru fi schim- batu tonulu fatia cu guvernulu, asemendulu cu unu „õmu spirituosu si abile spre a scapa de tentativele telhariloru ce vinu sa'lu atace si sa'lu jefuiasca.“

Mai nou de-la dieta.

In siedintã de astadi, ce durã dela 10 pâna la 3 õre, se desbatura §§. 16 si 17 din proiectulu regimulu. Unu amendementu alu lui Sipotariu la § 16 caduã. Ase- menea altu amendementu alu lui Popoviciu la § 17, cãci Popp, Moldovãnu, Alduleanu, Bolog'a, Brãnu, Puscariu si Va- siciu nulu sprijinira. — Pe largu la loculû seu.

Editur'a si tipariulu tipografiei diecesane